

DOPADY DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJE NA ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLY - VÝHLED DO ROKU 2010

Felix Koschin, Ondřej Svatoň

1. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ V ČR A PRIORITY DLOUHODOBÉHO ZÁMĚRU MŠMT

Příprava dlouhodobých strategií rozvoje terciárního vzdělávání v České republice není výhradně záležitostí politických rozhodnutí, kdy se za nejdůležitější měřítko považuje možný úspěch u zvolené cílové voličské skupiny. Nelze pominout další faktory, jakými jsou ekonomické podmínky dovolující nebo znemožňující přijetí některých řešení, technologický rozvoj na úrovni regionální i globální a zvláštní postavení dnes mají demografické vlivy. Klesající počty mladých lidí jsou přitom společným problémem mnoha evropských zemí.

(CSVŠ). Řešením tohoto úkolu bylo Centrum pověřeno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), kterému CSVŠ do konce listopadu 2005 předá výsledky a návrhy doporučení, jež by mohla sloužit ke zlepšení terciárního vzdělávání a pro optimalizaci prostředků vynakládaných do této oblasti.

Podle záměrů Národního programu vzdělávání v České republice (Bílé knihy) by v roce 2005 měla mít polovina populačního ročníku 19letých možnost nastoupit ke studiu na některém typu škol poskytujících terciární vzdělávání.¹⁾ Z aktuálních dat zjistíme, že tento cíl zatím splněn nebyl, přestože dostupné údaje za poslední období potvrzují příznivý vývoj. V tabulce č. 1 jsou uvedeny počty 19letých nově přijatých ke

Tab. č. 1

Terciární vzdělávání, denní/prezenční studium – nově přijatí vzhledem k populaci 19letých a loňských maturantů na SŠ ve školním/akademickém roce 1999/2000 až 2004/2005

	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005
Nově přijatí do denního (VOŠ)/prezenčního (VŠ) studia *	52 670	41 947	45 992	49 088	57 202	59 715
Podíl na populaci 19letých	40,9 %	31,3 %	34,2 %	36,5 %	42,5 %	44,3 %
Podíl na počtu absolventů maturitních oborů SŠ v předchozím školním roce	68,5 %	66,8 %	61,0 %	66,6 %	72,4 %	73,4 %

(ÚIV, 2004, 2005)

* Nově přijatí bez cizinců

Úkolem najít základní souvislosti mezi prioritami státní politiky rozvoje vysokoškolského vzdělávání formulovanými ve strategických dokumentech (Dlouhodobý záměr MŠMT, Strategie rozvoje terciárního vzdělávání, Bílá kniha) a demografickým vývojem se nyní zabývá Centrum pro studium vysokého školství

studiu (bez cizinců), nejde tedy o celkové počty nově přijatých (těch bylo v roce 2004/2005 přes 87 000).

¹⁾ Národní program vzdělávání v České republice – Bílá kniha, MŠMT, 2001, s. 65

2. SLEDOVANÉ VLIVY NA VÝVOJ VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ

Z množství možných vlivů, které situaci vysokého školství mohou ovlivňovat, jak jsme se o nich právě zmínili, jsme vybrali ty, které ve sledovaném období považujeme za nejvýznamnější. Čím tedy bude vývoj vysokého školství ovlivňován? Nepochybně počtem potenciálních studentů, kapacitami veřejných vysokých škol, rozvojem soukromých vysokých škol a jejich společenským uznáním, strukturou vysokoškolských programů a přeshraničním vzděláváním. Tato studie se zaměřuje hlavně na posouzení vlivů demografických a na přeshraniční vzdělávání.

2.1 Věková struktura a počet studentů

Nejsnáze se asi dá posoudit první vliv – počet studentů, ale ani zde není situace tak jednoduchá, jak by se na první pohled zdálo. Potenciální studenti totiž dnes už nejsou jen ti, kterým je mezi osmnácti a třidvaceti, ale věk vysokoškolských studentů se stále více posouvá výše. 25letých a starších studentů je dnes u nás téměř čtvrtina a jejich podíl zdaleka ještě nedosahuje úrovně obvyklé v západoevropských zemích. Dá se předpokládat, že bude stoupat s tím, jak

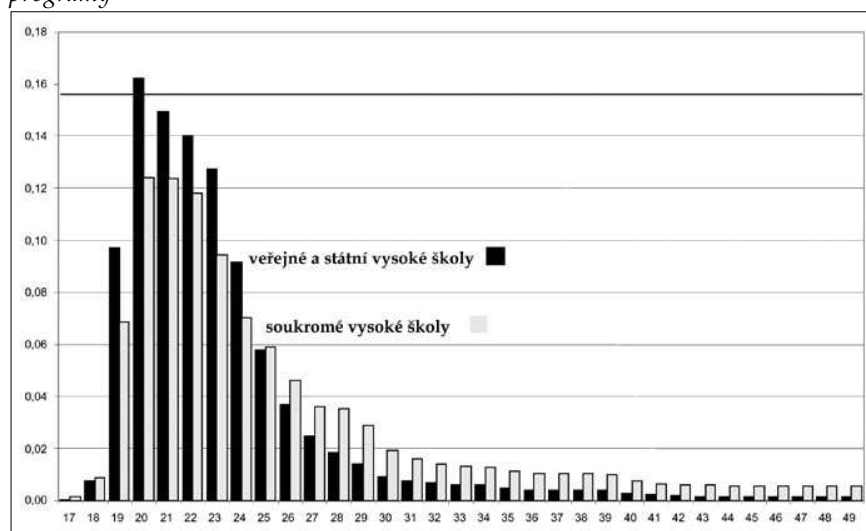
si lidé budou stále více uvědomovat, že vzdělání je ta nejlepší investice, a budou se snažit tuto investici realizovat i ve vyšším věku. Ostatně tento posun si vyžádá i další rozvoj, neboť bude nutné neustále svou kvalifikaci obnovovat a zvyšovat – proces celoživotního učení není něco, co musí prosazovat ministerstvo, je to zřejmě přirozený proces související s rozvojem znalostní společnosti a státní správa jej může jen urychlovat, nebo brzdít.

Z obrázku 1 je zřejmé, že potřebu vzdělávat se realizují starší studenti častěji na soukromých vysokých školách. Je to logické – jednak mají menší šanci v konkurenci s čerstvými absolventy středních škol (přijímací testy preferují školské znalosti před praktickými), jednak spíše dokáží studium na soukromé škole financovat. Rozdíl můžeme vyjádřit numericky: průměrný věk studentů veřejných a státních vysokých škol v roce 2002 byl 23,7 let, zatímco u soukromých vysokých škol to bylo 25,9 let.

Ještě názorněji tuto skutečnost dokumentuje věková struktura nově přijatých studentů. Zde vidíme nápadný rozdíl mezi veřejnými a státními vysokými školami a soukromými vysokými školami. Tento rozdíl se přitom stále zvětšuje. Také to ale znamená, že se zvyšuje poptávka po vysokoškolském vzdělávání ve vyšších věkových ročnících. Použijeme-li pro nu-

Obr. 1

Věková struktura studentů vysokých škol, ČR 2002; bakalářské a magisterské studijní programy

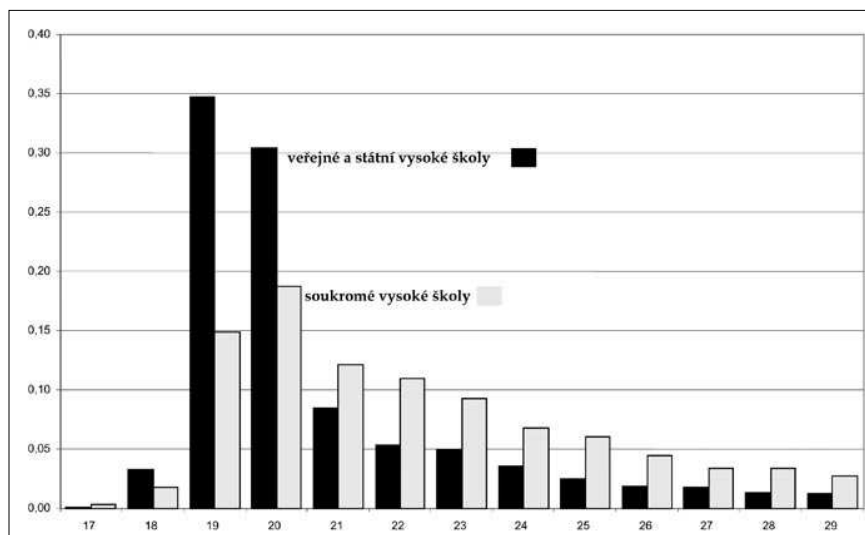
(Koschik, 2005)

STUDIE

merickou charakterizaci opět průměrný věk, tentokrát nově přijatých studentů, pak na veřejných a státních vysokých školách v roce 2002 činil 22,4 let a na soukromých vysokých školách 25,5 let.

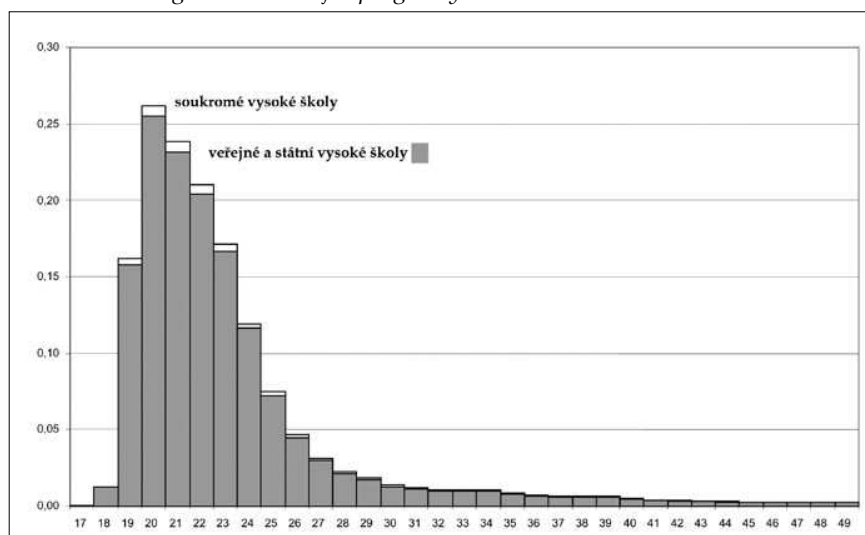
Věková struktura studentů vysokých škol je samozřejmě ovlivněna i věkovou strukturou obyvatelstva. Tuto skutečnost nejlépe postihují specifické míry účasti na vysokoškolském vzdělávání (v terminologii OECD

Obr. 2
Věková struktura nově přijatých studentů vysokých škol, ČR 2002;
bakalářské a magisterské studijní programy

(Koschin, 2005)

Obr. 3
Věkově specifické míry účasti na vysokoškolském vzdělávání, ČR 2002;
bakalářské a magisterské studijní programy

(Koschin, 2005)

označované jako čisté míry účasti). Naše věková struktura měr účasti na obrázcích č. 3 a č. 7 dokumentuje, že jsme ještě značně pozadu za vyspělými zeměmi – jednak jsou naše míry výrazně nižší, jednak jsou stále ještě soustředěny do nižších věkových ročníků. Dá se předpokládat, že i u nás dojde ke změně jejich úrovně a struktury a vyspělým zemím se alespoň přiblížíme. Zároveň je vidět, že soukromé vysoké školy u nás navštěvuje zatím jen nepatrný podíl studentů.

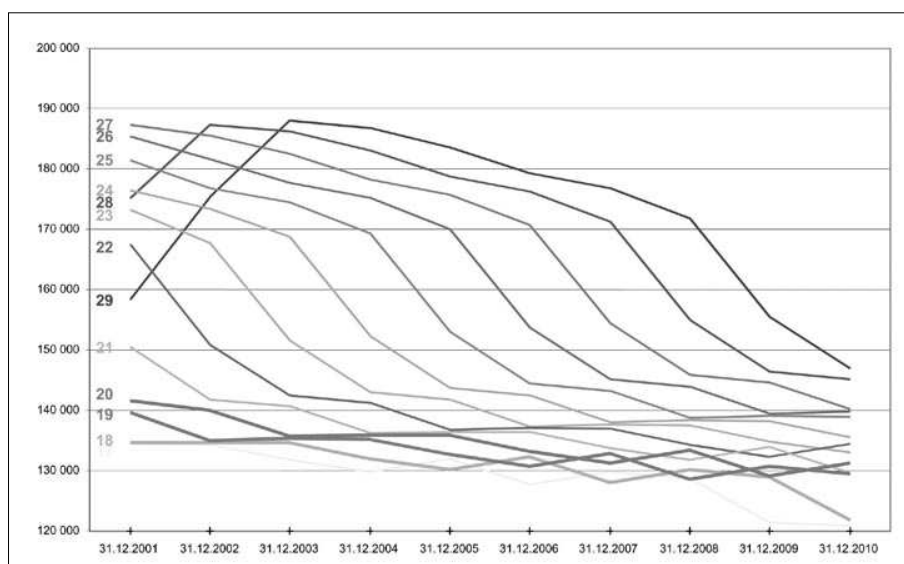
Budou zmíněné tendence ovlivněny změnami ve věkové struktuře populace? Bude případná změna velikosti věkových ročníků natolik významná, aby ovlivnila počty a věkovou strukturu studentů vysokých škol? To můžeme posoudit na základě vývoje jednotlivých generací podle nějaké prognózy. Je přitom prakticky lhostejné, jakou prognózu si vybereme, protože ve věkovém rozpětí, které je v tomto případě zajímavé, tj. 18 až 30 let, možná 18 až 50 let, se jednotlivé prognózy prakticky nebudou lišit. Úmrtnost v tomto věkovém rozpětí je tak nízká, že ani výrazně různé (rozumné!) předpoklady nemohou vyvolat velké rozdíly a migrace je u nás stále velmi nízká, takže ani ta se zde výrazněji neprojeví. Zvolme například poslední prognózu Českého statistického úřadu, a sice střední variantu.

Z obrázku je zřejmé, že věková struktura obyvatelstva České republiky nebude v příštím desetiletí účast na vysokoškolském vzdělávání nijak zvlášť ovlivňovat. Nejvýznamnější věkové skupiny, tj. 19letí a 20letí, se po celé období prakticky nemění, i když pomalu ubývají. U vyšších věkových ročníků je pokles sice výrazný, ale zase se jedná o věkové skupiny, které jsou z hlediska počtu vysokoškolských studentů méně důležité. Hlavní změny v počtu studentů budou tedy vyvolány výše zmíněnými trendy (přičemž trend zvyšování věku studentů bude do jisté míry tlumen právě úbytkem populace 23letých a starších).

2.2 Struktura studijních programů

Výrazněji může počty vysokoškolských studentů ovlivnit struktura vysokoškolských studijních programů, konkrétně zastoupení bakalářských (tj. kratších, zpravidla tříletých) studijních programů. Že bude rozdíl mezi věkovou strukturou studentů bakalářských a magisterských studijních programů, je zřejmé – magisterské jsou delší a studenti studují déle, tedy do vyššího věku. Zajímavá je ovšem otázka, jestli se liší věková struktura nově přijímaných studentů bakalářských a magisterských studijních programů.

Obr. 4
17–29letí, ČR 2001 až 2010, prognóza ČSÚ, střední varianta bez migrace

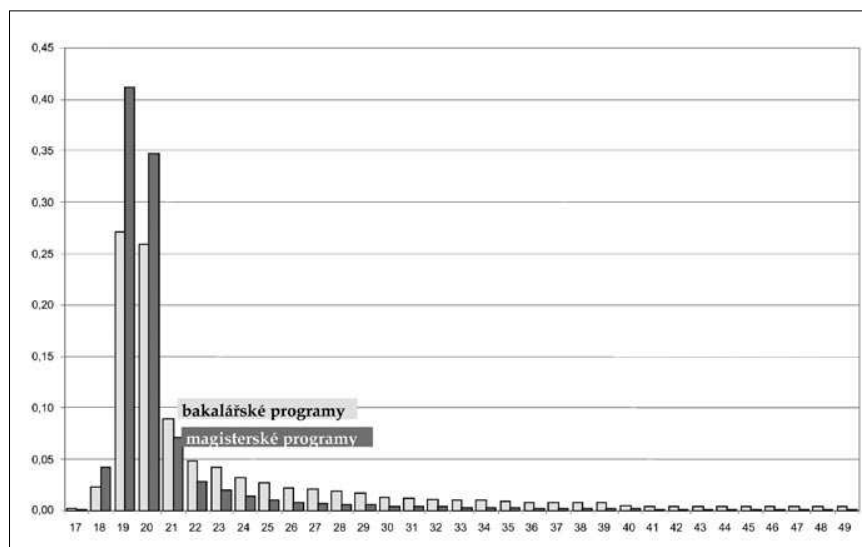
(ČSÚ, Koschin, 2005)

STUDIE

Je to asi nečekané, ale následující obrázek ukazuje, že věkové struktury nově přijatých studentů bakalářských a magisterských studijních programů se liší. U magisterských studijních programů jsou nově přijatí výrazně soustředěni do věků 19 a 20 let, zatímco u bakalářských studijních programů je tato koncentrace méně zřetelná. Nakonec není zcela překvapivé, že lidé starší (byť ne o mnoho) dávají přednost kratšímu studiu. Zároveň to ale zřejmě znamená, že bakalářské studijní programy stále ještě představují do značné míry zejména druhou šanci pro ty, kteří dříve neuspěli

ních studentů na českých vysokých školách více než ztrojnásobil, a to zejména díky rychlému přibývání slovenských studentů od počátku století. Celkově však zahraniční studenti představují pouze přibližně 3 % všech studentů na českých vysokých školách, tedy objem takřka zanedbatelný. Navíc z obrázku se dá usoudit, že zvyšování počtu zahraničních studentů už nejspíše nebude pokračovat takovým tempem. Když kromě toho odečteme české studenty odcházející za studiem do zahraničí, zjistíme, že celkové saldo je prakticky nulové.

Obr. 5
Věková struktura nově přijatých studentů vysokých škol, ČR 2002;
bakalářské a magisterské studijní programy

(ČSÚ, Koschin, 2005)

nebo nechtěli studovat, a že se zatím neposouvají do (žádoucí) kategorie „normálního“ vysokoškolského vzdělávání. Na takový posun se čeká už 10 let, od doby jejich zavedení.

2.3 Internacionalizace studia

Zaměřili jsme se i na to, jak se projevuje internacionalizace studia v posledních letech. Na obrázku 6 je vidět, že v posledních 9 letech se počet zahranič-

3. PROGNOZY VÝVOJE ČESKÉHO VYSOKÉHO ŠKOLSTVÍ

Jaké závěry můžeme z výše uvedených konstatování učinit?

- Studentů našich vysokých škol bude přibývat.
- Studenti budou v průměru stále starší.
- Stále častěji budou studenti volit bakalářské studijní programy.

- Zvýší se podíl studujících v bakalářských studijních programech zejména na soukromých vysokých školách.
- Zahraničních studentů bude nepochybně přibývat, ale už patrně ne takovým tempem jako na počátku století.

Zkusme tyto vágní verbální závěry převést do numerické podoby a odhadnout budoucí počty a strukturu vysokoškolských studentů, tedy provést prognózu vysokého školství.

Prognózu provedeme tradiční metodou skeletové prognózy. Základem bude už zmíněná střední varianta prognózy Českého statistického úřadu (jak bylo řečeno, je prakticky lhostejné, jakou prognózu zvolíme), a sice varianta bez migrace. To se může zdát nerozumné, protože k migraci nepochybně bude docházet. Avšak varianty prognózy Českého statistického úřadu s migrací zahrnují migraci velmi nekorektně, není to odhad na základě nějaké podrobné analýzy, je to spíše hádání. Není to ale zásadní chyba tvůrců prognózy. Pro analýzu migrace nejen chybějí spolehlivé údaje

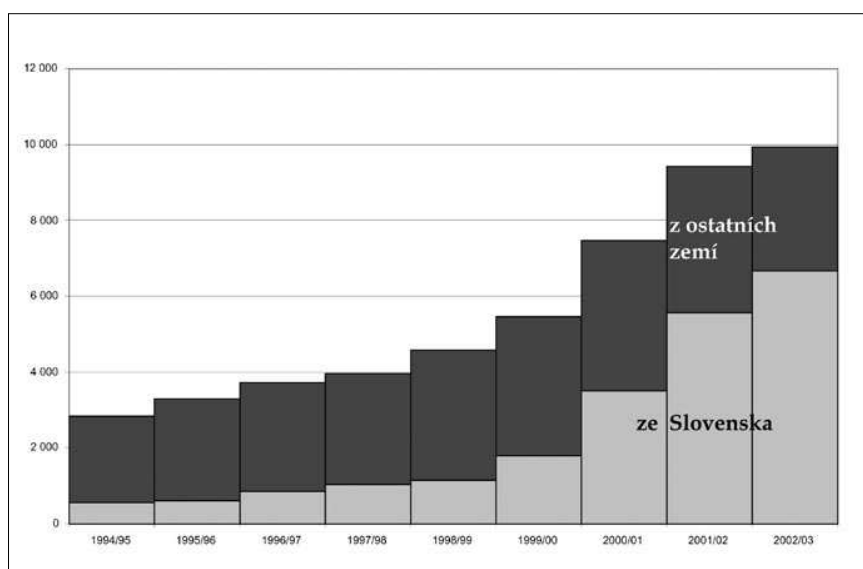
(statistika migrace se po roce 1990 prakticky zhroutila, protože nástroje, které využíval totalitní stát, nebylo možné použít, a teprve nyní se nacházejí cesty, které umožní, aby statistika migrace poskytovala relativně spolehlivé údaje), ale nejsou k dispozici ani teoretické poznatky, které by umožnily odhady odůvodnit.

Bylo by možná navíc pochybné přisuzovat imigrantům stejné chování vzhledem ke vzdělávání, předpokládat u nich stejnou vzdělávací kariéru. Je tedy dokonce asi správnější zaměřit se jen na „domácí“ obyvatelstvo. Navíc případní studenti z řad imigrantů budou většinou v kategorii zahraničních studentů (vyřízení českého občanství je zatím dlouhodobá záležitost), kterou uvažujeme zvlášť. Je ale třeba podotknout, že tyto úvahy se týkají jen krátkodobé prognózy (tj. zhruba na 10 let), pro střednědobou či dlouhodobou prognózu by imigranti museli být nějakým způsobem zahrnuti.

Pro skeletovou prognózu je třeba odhadnout vývoj specifických koeficientů, v tomto případě specifických měř účasti na vysokoškolském vzdělávání. Odhad by měl vycházet z analýzy dosavadního vývoje, ale

Obr. 6

Počty zahraničních studentů na českých vysokých školách v akademických letech 1994/1995–2002/2003

(ČSÚ, Koschin, 2005)

STUDIE

k tomu nemáme spolehlivé údaje. Míry účasti na vysokoškolském vzdělávání se sice počítaly, či lépe odhadovaly i v devadesátých letech, ale spolehlivé údaje k jejich výpočtu jsou k dispozici teprve asi od roku 2001, kdy začala korektně fungovat matrika vysokoškolských studentů (matrika byla sice založena již v druhé polovině devadesátých let, ale nějakou dobu samozřejmě trvalo, než se zbavila „dětských nemocí“).

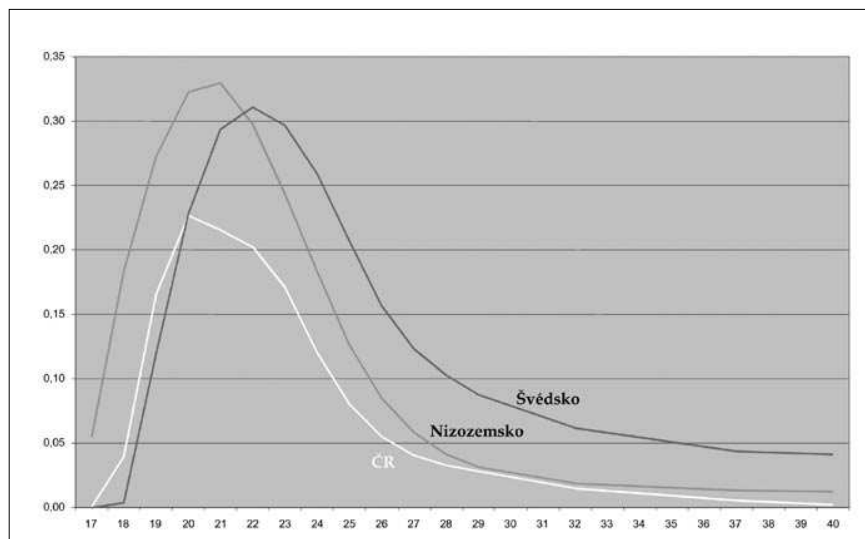
Nemůžeme-li vyjít z analýzy dosavadních trendů, můžeme budoucnost odhadovat podle vývoje ve vyspělejších zemích. Otázkou je, jak určit vyspělejší země. Jednou z možností je využít demografických charakteristik – ukazuje se totiž, že všechny populace procházejí zhruba stejným vývojem demografického chování, takže je možné přibližně určit, v jaké fázi se konkrétní populace nachází. Ztotožníme-li populaci s obyvatelstvem země (což není právě korektní, ale zásadní chyby se tak nedopustíme), pak za reprezentanta nejvyspělejších zemí můžeme vybrat Nizozemsko.

Druhou možností je vybrat zemi s nejvyššími měrami účasti na vysokoškolském vzdělávání. Pak bychom asi vybrali Švédsko.

Porovnání měr účasti na vysokoškolském vzdělávání České republiky, Nizozemska a Švédska je na obrázku č. 7. Mezi měrami Nizozemska a Švédska je zřetelný rozdíl – nizozemské míry víceméně zachovávají současný typický věk studenta (posun doprava oproti našim mírám je jen mírný – zatímco u švédských měr je zestárnutí studentů zřetelné. Švédsko ještě pro 40leté vykazuje míry, které odpovídají našim 27letým. Ze švédských měr dále vychází, že vysokoškolským vzděláváním by – při zachování současné intenzity realizovaného zájmu – mělo projít 75 % obyvatelstva, v Nizozemsku „jen“ necelých 55 %). Je otázka, zda je to výsledek přirozeného směřování, anebo důsledek sociální politiky Švédska. Ve druhém případě by se jednalo spíše o přechodnou záležitost, protože v dlouhodobém vývoji se nakonec vždy prosadí „přirozený“ vývoj, který je víceméně stejný ve všech zemích. Těžko rozhodnout. Nejlepším řešením je vyzkoušet obě varianty; ostatně je zvykem provádět prognózy ve variantách.

Dále je třeba rozhodnout, kdy české míry dosáhnou úrovně vyspělejších zemí. Také tady si vypomůžeme volbou variant – jednou variantou bude dosažení nizozemské úrovně v roce 2010 (s následnou stag-

Obr. 7
Specifické míry účasti na vysokoškolském vzdělávání, 2002, bakalářské a magisterské studijní programy

(ČSÚ, Koschin, 2005)

nací na dosažené úrovni – pro další období už těžko zdůvodňovat jakýkoli vývoj) a druhou dosažení této úrovně v roce 2015; nedá se říci, která varianta je realističtější, protože v demografickém vývoji jsme za Nizozemskem zhruba o 10 až 15 let pozadu, ale vývoj u nás (obecně ve všech „zaostalejších“ zemích) je rychlejší.

Máme tedy tři varianty:

- ▶ Nizozemsko 2010, kde úroveň účasti na vysokoškolském vzdělávání u nás dosáhne nizozemské úrovně z roku 2002 v roce 2010,
- ▶ Nizozemsko 2015, kde naše úroveň dosáhne uvedené nizozemské úrovně v roce 2015,
- ▶ Švédsko 2015, kde naše úroveň dosáhne švédské úrovně z roku 2002 v roce 2015.

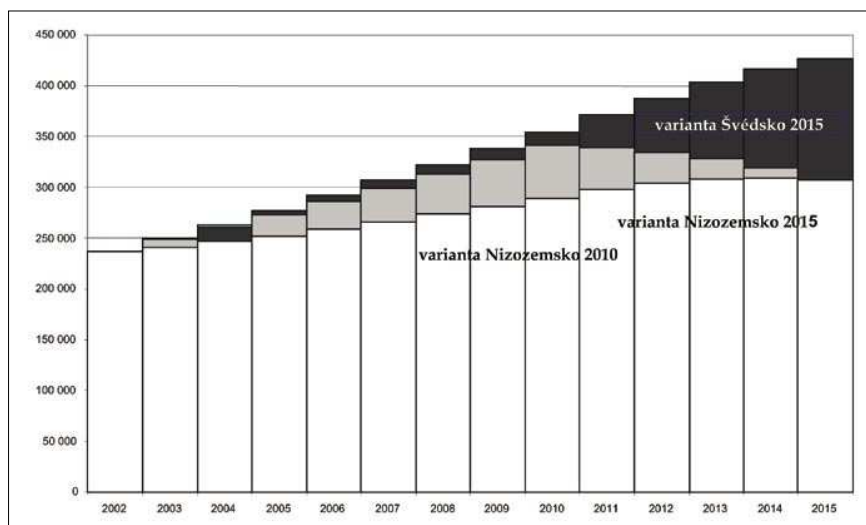
Zabývat se těmito podrobnostmi by však byl nemístný luxus – „přesnost“, které bychom mohli zahrnutím těchto detailů do svých úvah dosáhnout, by byla zcela eliminována nejistotou v odhadu budoucího vývoje parametrů, v tomto případě především vývoje specifických měr účasti na vysokoškolském vzdělávání.

Co se týče přeshraničního vzdělávání, tak zahraniční studenti jsou do specifických měr účasti samozřejmě zahrnuti a vývoj počtu zahraničních studentů bude zřejmě mírně stoupat, takže jejich podíl na celkovém počtu studentů se příliš nezmění.

Výsledky všech tří variant jsou na obrázku č. 8.

Realizace prognóz však záleží i na tom, jaké předpoklady budou k jejich uskutečnění vytvořeny. Předpokládané míry účasti jsou samozřejmě podmíněny

Obr. 8
Počty studentů na vysokých školách ČR podle tří variant prognózy, bakalářské a magisterské studijní programy

(ČSÚ, Koschin, 2005)

Nijak jsme se nezabývali dalšími aspekty, které byly probrány v první části, tj. rozdělením na veřejné a státní vysoké školy a soukromé vysoké školy, rozdělením na bakalářské a magisterské studijní programy a přeshraničním vzděláváním.

i sociálním a ekonomickým prostředím. To znamená, že i u nás by se muselo vytvořit podobné prostředí jako v relativně bohatém Nizozemsku, případně Švédsku. Dokáže náš ekonomický a sociální systém umožnit nárůst počtu vysokoškolských studentů ze zhruba 240

tisíc v roce 2002 na 340 tisíc v roce 2010, nebo dokonce na 430 tisíc v roce 2015? V současné podobě asi těžko, protože má potíže financovat stávající počet studentů. Že by se celý nárůst realizoval rozšířením soukromých škol? To asi není reálné, to by jejich kapacita musela narůst téměř na 50 % veřejných škol, zatímco nyní tvoří jen nepatrný zlomek (jak bylo vidět na jednom z prvních obrázků).

To ale znamená, že se budou muset najít peníze pro financování takového nárůstu. Protože v současném rozpočtu žádné takové rezervy nejsou a zjevně nebudou (kvůli obrovskému rozsahu mandatorních výdajů) ani v několika dalších letech, zřejmě se to neobejde bez spoluúčasti studentů. Patrně nás nemine zavedení nějaké formy školného, které navíc napraví současnou sociální nespravedlnost – studenti si zajišťují budoucí vyšší příjmy z peněz těch chudších, kteří ve svých daních na jejich studium přispívají, i když je pravdou, že i oni se podílejí na výhodách plynoucích ze všeobecně vyšší vzdělanosti.

Druhou podmínkou je, aby naše vysoké školy byly konkurenceschopné, aby dokázaly nabídnout srovnatelnou kvalitu vzdělávání jako ostatní vysoké školy ve světě, protože pro potenciální studenty bude čím dál menším problémem cizí jazyk a přesun do jiné země. To se také neobejde bez financí, ale především bez změny dosavadního přístupu vysokých škol a jejich pedagogů k výuce. Zdá se, že je příliš málo těch, kteří si uvědomují, že tradiční způsob výuky, který spoléhal na podřízené postavení studenta, konkurenceschopnost nezajistí. Vysoké školy budou muset ke studentovi přistupovat jako k zákazníkovi a nabízet mu především kvalitu a pestrou škálu forem studia, a to se bez inovací neobejde. Může to současný pedagogický kádr vysokých škol dokázat? Intelektuální kapacitu pro to nepochybně má, musí být ale k takové činnosti podněcován. To už je zase úkol pro státní správu. Je otázka, zda MŠMT, které je plně zkušených, ale tím pádem někdy konzervativních pracovníků, může takovou zásadní věc dokázat. Možná právě v tom je zásadní problém.

Na grafu prognóz možná zarazí pokles po roce 2010 u varianty Nizozemsko 2010. To je ovšem jen prostý důsledek nereálného předpokladu o stabilizaci měr účasti na vysokoškolském vzdělávání po roce 2010 a stárnoucí populace. Ve skutečnosti to bude nepochybně jinak a jinak bude asi vypadat i vysokoškolské

vzdělávání. Mělo by přibýt těch, kteří se budou na vysokou školu vracet k doplnění a zvýšení kvalifikace, protože rozvoj znalostí dnes postupuje tak rychle, že s tím, co se naučíme ve škole, nemůžeme vydržet po celý život. Je ovšem nejasné, zda generace, kterým školy předávaly jen určitý objem poznatků a nenaučily je učit se, budou celoživotního učení²⁾ schopny. Protože rozvoj znalostí se sotva zastaví, je důležité, aby schopnost učit se po celý život měly alespoň další generace, a to závisí na učitelích. Přípravují se už nové generace učitelů „vyšší kvality“, nebo je jejich příprava stejná jako před lety? Pokud není (a velmi pravděpodobně není), kdo by měl jiný způsob přípravy prosazovat? Opět se dostáváme ke státní správě a konkrétně k MŠMT.

Úvahy v posledních několika odstavcích jsou vlastně banality, ale není jisté, zda si všichni odpovědní tyto banality uvědomují. Ostatně banality je třeba neustále připomínat.

Poznámka ke studii...

Redakční komentáře k publikovaným článkům mi vždycky připomínají, jak Saturnin s dědečkem uváděli literární díla na pravou míru. Na druhou stranu ale má redaktor stejné právo diskutovat jako každý jiný čtenář – jen s tou výhodou, že článek četl dříve, než ostatní čtenáři, a může reagovat rychleji.

Podotýkám, že tyto polemické poznámky se vůbec netýkají merita článku, ale pouze některých úvah ve dvou závěrečných odstavcích.

V jednom autoři upozorňují, že se naše vysoké školy nestanou konkurenceschopné, nezmění-li svůj dosavadní přístup k výuce. Místo tradičního způsobu spoléhajícího na podřízené postavení studenta se bude muset ke studentovi přistupovat jako k zákazníkovi a nabízet mu především kvalitu a pestrou škálu forem studia. Je pravda, že až příliš mnoho vysokoškolských

²⁾ V češtině není tak zřetelný rozdíl mezi učením a vzděláváním, jako je v angličtině mezi learning a education. Učit se a vzdělávat se je vlastně totéž, právě tak jako učit a vzdělávat, a ten „anglický“ rozdíl je vyjádřen zvrátným zájmenem. Celoživotní učení a celoživotní vzdělávání jsou vlastně synonyma, přeci však termín celoživotní učení svou „nečekaností“ alespoň napovídá.

učitelů spoléhá na podřízené postavení studentů, či ještě hůře, na jejich závislost (nemají dost peněz, aby mohli studovat v cizině, neovládají dostatečně příslušný cizí jazyk). Je to ale „tradiční způsob výuky“? Řekl bych naopak, že je to způsob velmi netradiční, přímo moderní. V evropské univerzitní tradici tvořili učitelé a studenti společenství, akademickou obec, společně usilovali o poznání pravdy. Toto pojetí dokonce přežívá i v současných vysokoškolských zákonech, i když realita, zvláště na velkých školách s masovým provozem, je tomu na hony vzdálena. Nesdílím ani představu, že kýženým stavem je vztah à la prodavač – zákazník. Opět je pravda, že příliš mnoho učitelů připomíná spíše prodavače za socialismu než prodavače nabízející „kvalitu a pestrou škálu forem studia“. Rozvinu-li ovšem tuto metaforu jen o kousek dál, vybaví se mi hypermarket s valícím se davem zákazníků vrážejících do sebe vozíky mezi regály překypujícími pestrou škálou nabízeného zboží. Společenství duchovního života (K. Jaspers) to příliš nepřipomíná.

Však nedosti na tom. Autoři pokračují úvahou, jak uvedené životně důležité změny dosáhnout. Zamýšlejí se nad současným „pedagogickým kádrem vysokých škol“ (ano, kádry rozhodují vše!) a shledávají, jak jinak, že „intelektuální kapacitu pro to nepochybně má“. Leč tato intelektuální kapacita není dostatečně podněcována k činnosti Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Co je to však za intelektuální kapacitu, kterou musí podněcovat státní správa? To je

stejně, jako kdyby Ministerstvo průmyslu a obchodu muselo podněcovat mladoboleslavskou Škodovku, aby už konečně něco podnikla pro udržení své konkurenceschopnosti! A aby nebyl vši směle konec, ministerstvo je plné zkušených a tudíž konzervativních úředníků, kteří nepodněcují. Chtějí-li autoři naznačit, že nekonzervativní, neřku-li přímo pokrokové myšlení je plodem nezkušenosti, nemohu než vřele souhlasit. Přesouvat však odpovědnost za přístup vysokoškolských učitelů k výuce na ministerstvo mi připadá poněkud nedůstojné. Spíše než na ministerstvo by měli autoři spoléhat na sílu svých argumentů.

Stejnou nezdravou závislost na MŠMT dávají autoři najevo i na konci dalšího odstavce, v němž připomínají význam schopnosti k celoživotnímu učení. Nechme stranou netriviální problém, co má a nemá škola učit a jak mají být učitelé připravováni. Na to mohou být názory různé. Autoři jistě neměli v úmyslu se tímto problémem hlouběji zabývat a ve snaze o stručnost se spokojili běžným klišé, že nestačí jen předávat určitý objem poznatků (to nepochybně nestačí), ale je nutno „učit učit se“ (je otázka, zda toto už stačí). Ať už si ale o tom myslíme cokoli, nepokládám za žádoucí, aby si ministerstvo vybralo jeden názor, samozřejmě ten „správný“, a pak jej „prosazovalo“. Názory se mají prosazovat svou přesvědčivostí a zejména tím, jak se osvědčí.

Takovémuto prosazování názorů hodlá revue AULA ochotně sloužit.

Vladimír Roskovec, zástupce šéfredaktorky AULY